

VÅPENSTILLSTAND

— IKKE FRED

Samstemmig vitneprov av Ruge, Roscher Nielsen, Ljungberg

Tyskerne var klar over at det bare gjaldt en militær kapitulasjon.

I gårsdagens rettsmøte i Skancke-saken ble generalene Roscher Nielsen, Ljungberg og Ruge ført som vitner, og forklarte seg om situasjonen og begivenhetene like før og under kapitulasjonen i juni 1940. Den største interessen samlet seg om Roscher Niensens vitneprov, hvor det for første gang ble gitt offentlig beskjed om hva som foregikk den gang kapitulasjonsoverenskomsten ble satt opp og undertegnet i Trondheim. Av forklaringen, såvel som av Ljungbergs og Ruges vitneprov, framgikk det at det ikke på noe tidspunkt hadde vært tale om en alminnelig fredsavtale, men bare om en militær nedleggelse av våpnene for de norske styrker som fremdeles befant seg i Norge, noe de tyske militære myndigheter også fullt ut var klar over.

Den voldsomme tilstrømning av publikum, jurister, presse og fotografer, viser at interessen for de prinsipielle spørsmål som søkes klariagt i Skancke-saken, er overordentlig stor. Rettsalen ble stuvende full på et øyeblikk, og politiet måtte fjerne en rekke tilskuere som hadde fått presset seg inn. Av publikums reaksjoner på de opplysninger som framkom, framgikk det at en ikke ubetydelig del av det var gunstig innstilt overfor domfeltes sak.

Etter at dommer Dick Henriksen hadde avsagt kjennelse for at Nygaardsvolds, Kohts, Ljungbergs, Roscher Niensens og Ruges vitneprov tillates referert, tok generalmajor Ragnvald Roscher Nielsen plass i vitneboksen.

Skanckes forsvarer, dr. juris J. Overgaard, leste opp en avskrift av den overenskomst som den 10. juni 1940 ble

undertegnet av vitnet på den norske overkommandos vegne og av den tyske overkommandos representant, oberst von Buschenhagen. Avskriften hadde han fått av en norsk fenrik som deltok i kampene i Nord-Norge, og vitnet opplyste at han også hadde i sin besittelse en avskrift som han hadde fått tilsendt anonymt i posten for en tid siden. Vitnet kunne hverken bekrefte eller benekte ordlyden, men det var ikke noe som stred mot hans erindring av overenskomsten.

Denne inneholdt bl. a. bestemmelser om at de norske stridskrefter skulle nedlegge våpnene og demobiliseringen gjennomføres, at yrkesoffiserer fikk valget mellom frihet mot æresord eller tysk krigsfangenskap, videre bestemmelser om krigsfanger og materiell. I tvilstilfelle skulle den tyske teksten legges til grunn for forståelsen av avtalen.

Roscher Nielsen forklarte seg inngående om de begivenheter som gikk forut for kapitulasjonsforhandlingene. Den direkte årsak til dette skritt var meldingen om at de britiske styrker skulle trekkes ut av landet. Fra svensk side forelå det et forslag om at svenskene skulle besette Narvik-området og at tyskerne skulle overlate området nordenfor til nordmennene. Dette forslag ble sendt den tyske overkommando, men da det ikke innløp noe svar, var det ikke noe annet å gjøre enn å gå til forhandlinger. Den 9. juni kom tyskernes svar, hvor de forlangte at det skulle sendes en offisiell fullmakt til den tyske overkommando i Trondheim og en tilsvarende fullmakt til general Dietl ved Narvik.

KAPITULASJONSFORHANDLINGENE

Oberstløytnant Wrede Holm ble sendt til Narvik og vitnet til Trondheim. Før avreisen fikk vitnet instruksjoner og en muntlig fullmakt av general Ruge. Fullmakten gikk ut på å forhandle om våpenstillstand for de norske landstridskrefter i Nord-Norge. Ved våpenstillstanden i Sør-Norge hadde tyskerne forlangt at de norske offiserer skulle gi sitt æresord om ikke senere å ta kampen opp mot Tyskland, hvis de ville unngå krigsfangenskap. Noe slikt skulle Roscher Nielsen sette alt inn på å unngå, så sant det var mulig.

— Og til sist fikk jeg pålegg om å bruke sunt vett og forstand og få mest mulig ut av det. Det er mulig Ruge kan ha nevnt andre ting, men det kunne vitnet ikke erindre. Noe norsk forslag hadde de ansett det nytteløst å sette opp.

Om morgenen den 10. juni ble han hentet med tysk fly til Trondheim, hvor

han på Britannia Hotell ble mottatt av Falkenhorsts stabssjef, oberst von Buschenhagen, og en 8-10 andre offiserer.

— Det som hendte der, står meget klart i min erindring; det var jo en ytterst elendommelig situasjon.

Oberst Buschenhagen spurte hvilke fullmakter Roscher Nielsen hadde.

— Min fullmakt går ut på å forhandle om våpenstillstand for de norske landstridskrefter da de ikke ser seg i stand til å fortsette kampen, svarte vitnet.

— Hva så med de norske sjøstridskrefter?

— Det vet jeg ikke noe om — det eneste jeg kan si er at de ikke lenger er i landet.

— Er det slik å forstå at de kommer til å fortsette kampen mot Tyskland?

— Ja, ganske sikkert.

Et tilsvarende spørsmål om luftstridskreftene, gav et tilsvarende svar. Buschenhagen sa da at det hadde tyskerne også gått ut fra, og det var grunnlaget for det forslag til overenskomst som var utarbeidet. At det ikke var noen tvil om at forhandlingene bare omfattet en kapitulasjon, går etter vitnets mening klart fram av bestemmelsen om at offiserene kunne settes i krigsfangenskap. Det framgår videre av innledningen til overenskomsten at det var 6. divisjons ærefulle kamp som gjorde at det ble innrømmet den, altså divisjonen, denne ærefulle kapitulasjon, og etter vitnets mening ville betegnelsen på det daværende tidspunkt si det samme som alle de gjenværende norske styrker i Nord-Norge.

Forsvareren: — Svarte denne overenskomsten til den fullmakt De fikk av Ruge?

— Ja, absolutt.

— Etter min mening er ikke den juridiske betydningen av overenskomsten bare gjaldt de norske landstridskreftene. Det er jo bl. a. snakk om transportmidler til sjøs.

— I Nord-Norge trenger landstridskrefter også sjøtransport, over fjordene og sundene.

FORHANDLINGENE GJALDT BARE 6. DIVISJON

Vitnet presiserte på ny at hans fullmakt og grunnlaget for forhandlingene bare gjaldt 6. divisjon. Han gikk ut fra at det på det tidspunkt ikke fantes stridskrefter igjen i Norge som ikke var underlagt divisjonen, og det var også tyskernes mening.

Forsvareren framholdt at overenskomsten innholder en rekke punkter som går ut over det som er nødvendig ved en kapitulasjon på grunn av en akutt militær situasjon.

Vitnet: — Det var ikke til å unngå. Våpenstillstanden var jo et tysk diktat.

Etter tilbakekomsten til hovedkvarteret, hadde vitnet gitt et eksemplar av avtalen til Ruge, men han visste ikke om det ble sendt videre til Regjeringen.

— Selv har jeg bare det eksemplar som ble sendt meg i posten. Som etterstrift står det: «Etter denne avtale var Norge ikke i krig etter 10/6-40. Gjemt er ikke glemt. Fra en av «samfunnets berne». — Kilden er kanskje den samme som forsvarerens.

Forsvareren: — Min kilde er en norsk fenrik.

106171

Etter pausen ble generalmajor, fhv. forsvarsminister Birger Ljungberg, ført som vitne.

Han forklarte at den britiske minister kom til ham den 4. eller 5. juni og sa at de allierte tropper måtte evakueres. Det ble besluttet at Regjeringen og Kongen skulle reise til England og ta med seg alt de kunne få ut for å fortsette kampen utenfor Norge. Ruge ble spurt om han ville være med, men han ville ikke forlate sine tropper. Enkelte andre offiserer ble tatt med, men transportmulighetene var meget begrenset og alle skip overfylt. Etter at den forlot Norge, hadde Regjeringen ingen befattning med kapitulasjonen.

Dommeren: — Ble det gitt noen fullmakt til dem som var igjen?

— Det ble ikke gitt annen fullmakt til de militære enn at de måtte oppgi kampen. Vi regnet ikke med at det skulle treffes noen avtaler med tyskerne.

Forsvareren: — Ble det ikke gitt forsvarssjefen fullmakt til å kapitulere?

— Nei, han fikk bare fullmakt til å demobilisere. Kapitulasjonsavtale ble overhodet ikke diskutert. Jeg har heller ikke sett overenskomsten, hverken den gang eller senere.

Vitnet forklarte at da Regjeringen kom til London begynte den å organisere handelsmarinen, senere flyvåpnet og avdelinger av Hæren.

Forsvareren rettet en rekke spørsmål til vitnet om de norske tropper som ble internert i Sverige. Etter forsvarerens mening skulle de ifølge Haagerkonvensjonen interneres så lenge krigen varte. Vitnet kunne imidlertid ikke bestemt erindre om det fra Regjeringens side var blitt stilt noe krav om at troppene skulle bli i Sverige.

Forsvareren mente at de norske avdelinger som var i kamp under vitnets funksjonstid som forsvarsminister — til 5. februar 1942 — ikke var selvstendige norske avdelinger, men underlagt engelsk ledelse.

Aktor: — Den norske handelsflåte var jo væpnet fra første stund.

Dommeren: — At norske styrker deltok aktivt i kampen mot Tyskland er det vel ingen tvil om.

På forsvarerens spørsmål om det inntrådte noen forandring i forholdet mellom England og Norge i 1941, spesielt i forbindelse med en militæravtale av 28. mai som ble undertegnet av Eden og Trygve Lie, svarer vitnet at han ikke kjente noe til det. Det var stadig militære drøftelser — Churchill hadde bl. a. sagt at mellom Bodø og Casablanca

skulle han slå til, mens i området nordfor kunne nordmennene selv bestemme operasjonene.

Av vitnets forklaring framgår det videre at deltagelsen i styrkene til å begynne med var frivillig, men senere, antagelig fra høsten 1941, ble det ordnet med tvungen utskrivning av nordmenn i utlandet, med vedkommende lands samtykke.

INGEN FULLMAKT TIL FREDSAVTALE, SIER GENERAL-LØYTNANT RUGE

Neste vitne var generalløytnant Otto Ruge, som fortalte at et norsk angrep i Narvik-området ble forhindret av planene om kapitulasjon, noe som kom opp i begynnelsen av juni etter at en engelsk tilbaketrekning ble bestemt. Det forelå ikke noe utkast til kapitulasjon, men vitnet hadde fått instruks om å undertegne en militær kapitulasjon av alle de styrker som da stod under vitnets kommando, eller med andre ord de styrker som ikke var blitt sendt til England. Noen fullmakt til å inngå en alminnelig fredsavtale forelå ikke.

Under diskusjonen før Regjeringens avreise prøvde man å finne en form for kapitulasjon hvorved det kunne markeres at Kongen var i felt, og derfor måtte han ha med seg væpnede styrker.

— Det var helt klart for oss alle at krigen skulle fortsette, og at kapitulasjonen bare skulle omfatte de styrker som var igjen i Nord-Norge.

Vitnet hadde sendt en gjenpart av overenskomsten til Regjeringen, antagelig over Sverige, men han vet ikke om den noen gang kom fram.

Forsvareren: — Hvorfor var det som forpliktet seg til å innstille kampene og ikke gripe til våpen så lenge krigen varte?

— Det må vel være meg, det. Jeg forpliktet meg i egenskap av forsvarssjef og for de styrker som var under meg. De som var utenlands stod ikke under min kommando. De tyske militære var helt klar over at det var en militær kapitulasjon, og at vi fremdeles var i krig.

Om offiserenes stilling til paragrafen om frigivelse mot æresord eller ærefullt krigsfangenskap forklarte general Ruge at han hadde henstilt til alle sine offiserer å underskrive tyskerens betingelser. Det var tidligere blitt gjort i Sør-Norge, og han ville ikke at offiserskorpset skulle stå splittet. Hvis noen nektet kunne tyskerne lett bruke det som propaganda og si at det bare var noen få offiserer som stod bak Kongen og Regjeringen.

— Når jeg selv gikk i fangenskap var det for å understreke at vi fremdeles var i krig.

Forsvarerens tolking av setningen «Kampene fortsetter på andre fronter» (i vitnets proklamasjon ved kapitulasjonen) som uttrykk for at andre land skulle fortsette kampen tilbakevise bestemt av vitnet, som ikke kan skjønne at det kan forstås på annen måte enn at de norske styrkene skulle fortsette kampene utenfor landets grenser.

Vitnet framholdt til slutt at han godt kunne forstå at andre, som ikke kjente bakgrunnen for det hele, kunne tolke de beslutninger som ble fattet på en annen måte enn han selv gjorde. Fra hans side var saken klar, subjektivt og objektivt sett.

Saken fortsetter i formiddag med vitneavhøring av bl. a. Nygaardsvold og Koht.